

УДК 340.114:167.4

*Микола Віталійович Котенко,
доцент кафедри інтелектуальної власності
та інформаційного права Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0001-8046-6641*

МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ЦІННІСНО-ПРАВОВОГО ФЕНОМЕНУ

Постановка проблеми. Важливе значення для всебічності проведення наукового дослідження, достовірності одержаних результатів має методологічна основа дослідження, що обрана дослідником на основі попередньо встановлених особливостей предмета наукового пізнання. Методологічна основа наукового дослідження є важливою складовою будь-якої наукової роботи, вона фактично покликана забезпечити якість науково-дослідної діяльності. Наше наукове дослідження не є виключенням і так само потребує визначення методологічної основи вивчення інтелектуальної власності як ціннісно-правового феномену наукового дослідження, встановлення її функціональних можливостей. Зазначене є особливо актуальним з урахуванням складності предмета наукового дослідження – ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності, що визначають її соціально корисний характер, відображають її місце в системі правових цінностей. Зазначене підтверджується і у поглядах вчених, які характеризують значення методологічної основи наукового дослідження державно-правових явищ як таке, що має важливе і вирішальне значення, забезпечує результативність самого дослідження та наукознавчий статус одержаних результатів. Актуальність визначення методологічної основи наукового дослідження ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності, встановлення її функціонального потенціалу доводиться також специфікою самої інтелектуальної власності та ціннісно-правовим виміром як стратегічним напрямом її дослідження. Саме особливості інтелектуальної власності як складової правових цінностей зумовлюють: по-перше, необхідність визначення меж наукового дослідження, що дозволить сформулювати концептуальність бачення конкретної проблематики в сфері наукового юридичного пізнання; по-друге, принципів встановлення та характеристики стратегії наукового пізнання інтелектуальної власності як складової системи правових цінностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній юридичній науці окремі питання методології аксіолого-правових досліджень інтелектуальної власності досліджувались у роботах В. С. Бігуна, С. В. Бобровник, С. К. Дудар, А. А. Козловського, М. І. Козюбри, Б. В. Малишева, Ю. М. Оборотова та ін. Проте цілісних наукових досліджень питань методологічної основи дослідження інтелектуальної власності як ціннісно-правового феномену підготовлено не було. В цьому аспекті слід підтримати думку вчених, які відзначають важливу роль методологічної основи, яка в юриспруденції «дає можливість усесторонньо і комплексно здійснити науковий пошук» [1, с. 117-118]. Методологічна основа наукового дослідження дозволяє узагальнити існуючі результати наукового пізнання відповідного предмета наукового пошуку, визначити стан його наукової розробки, на підставі чого сформулювати комплекс способів та методів переосмислення існуючих наукових знань та отримання нових, а також визначення їх наукознавчого рівня [2, с. 41], сформулювати пізнавальну стратегію науково-дослідної діяльності та визначити мету, на яку має орієнтуватись науковець та яка має бути ним досягнена за результатом вивчення предмета дослідження [3, с. 32-33] тощо.

Мета статті. Беручи за основу функціональні можливості складових методологічної основи наукового дослідження державно-правових явищ і процесів, визначити перспективність їх застосування до пізнання ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності, а також встановити можливі наукові результати, які можуть бути отримані за наслідками їх застосування.

Основні результати дослідження. В юридичній науці обґрунтовано декілька підходів до формування методологічної основи наукового дослідження. Умовно їх можна узагальнити в межах: а) «вузького підходу», що визначає методологічну основу як систему методів наукового пізнання, які використовуються дослідниками для вивчення тих або інших аспектів досліджуваного феноме-

ну [4, с. 18]; б) «широкого підходу», згідно з яким, методологічна основа дослідження являє собою не лише систему методологічного інструментарію пізнання державно-правових явищ, але і методику їх застосування, прийоми перевірки достовірності та апробації результатів дослідження [5, с. 10-11], правила науково-дослідного застосування методів наукового пізнання [6, с. 10]. Водночас, найбільш доцільно, на нашу думку, застосувати, умовно кажучи, «плюралістичний підхід» до формування методології наукового дослідження ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності, що включає в себе:

– встановлення функціональних можливостей загальноновизнаного в системі суспільних наук, юридичних наук та теорії права методологічного інструментарію в частині його застосування до ціннісно-правового дослідження інтелектуальної власності, визначення пізнавальної перспективності його застосування;

– визначення переваг конкретного методологічного підходу до ціннісно-правового дослідження інтелектуальної власності, що визначатиме загальну пізнавальну стратегію всієї наукової роботи.

Зазначений підхід, на нашу думку, дозволить поєднати в собі загальне доктринальне бачення проблеми ціннісно-правового виміру інтелектуальної власності, визначити її мету, встановити завдання дослідження, а також з'ясувати конкретні інструментальні механізми її досягнення.

Насамперед варто звернути увагу на принципи наукового дослідження, які мають універсальний характер і не залежать від предмета наукового дослідження, дослідника та поставленої мети дослідження. Принципи наукового пізнання слід віднести до складових методологічної основи будь-яких наукових досліджень, в тому числі і ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності, забезпечуючи при цьому загальні пізнавальні орієнтири, порушення яких призведе до невідповідності дослідження критеріям науковості, а отриманих результатів – до науково обґрунтованих результатів дослідження. Незважаючи на загальнонауковий характер принципів наукового пізнання, в юридичній літературі їм відводиться окрема увага в частині вивчення державно-правових явищ і процесів, переважно в частині визначення їх сутності та функціонального призначення, оскільки принципи наукового дослідження в юриспруденції визнаються, по-перше, в значенні змісту – як вихідні і керівні положення в науковому дослідженні [7, с. 20]; в основі яких знаходяться вимоги до змісту наукових методів, які стосуються насамперед відносності, доцільності та припустимості їх використання [8, с. 91]; по-друге, в значенні призначення – щодо їх можливості визначити сутність і зміст наукового пізнання [7, с. 20], забезпечити результативність і саме головне – концептуальність наукового знання [6, с. 30]. У методологічному плані принципи наукового пізнання також дозволяють забезпечити «цілісність та завершеність пізнавальних засобів, способів та прийомів, їх поєднання у наукові методи, а згодом і у методологічні підходи» [8, с. 90]. Таким чином саме принципи наукового пізнання з точки зору методології дозволяють, з одного боку, сформулювати методологічну основу наукового дослідження, забезпечивши цілісність та завершеність складових методів наукового дослідження (пізнавальних засобів, способів і прийомів), а з іншого боку – застосувати ці складові методологічної основи дослідження по відношенню до вивчення ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності.

Окремий блок в системі методологічної основи пізнання ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності становлять методологічні підходи, тобто комплекс взаємопов'язаних положень, що:

1) визначають загальну стратегію і тактику наукового дослідження, засновуючись на ключовій особливості (особливостях) предмета наукового пізнання [9, с. 9-10] (що стосується нашого дослідження – ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності, вони становлять пізнавальний інтерес, водночас є не єдиними, а перебувають у системному взаємозв'язку з іншими пізнавальними аспектами інтелектуальної власності. – Прим. авт.);

2) характеризують механізм наукового пізнання, націлений на досягнення мети наукового дослідження [10, с. 111-112] (що стосується нашого дослідження – то це націленість на обґрунтування світоглядного і доктринального розуміння інтелектуальної власності; формування та обґрунтування концепції інтелектуальної власності як ціннісно-правового феномену; визначення його методологічних, категоріальних, правових аспектів; розробка та обґрунтування концептуальних положень щодо посилення правового забезпечення інтелектуальної власності, засновуючись на її ціннісно-правовому сприйнятті та характеристиці. – Прим. авт.);

3) визначають пізнавальну ідею, на якій засноване сприйняття та пізнання досліджуваного явища або процесу [11, с. 23-25] тощо.

Враховуючи існуючу в юридичній науці неоднозначність розуміння поняття «методологічний підхід», а також складність і багатоаспектність правових цінностей в цілому, слід відзначити, що в юридичній науці були зроблені спроби виокремити та визначити переваги різних методологічних підходів, які можуть становити стратегію і тактику науково-дослідної роботи. До таких методологічних підходів вченими насамперед відносять аксіологічний підхід, оскільки він потенційно спроможний розкрити «зміст правових цінностей, а також існуючі концепції сприйняття правових цінностей – універсалізму та релятивізму»; з'ясувати досліджуване явище як елемент цінностей, з одного боку, та як об'єкт державно-правового забезпечення у випадку визнання його цінності для соціуму – з іншого [12, с. 56]; забезпечити сприйняття досліджуваного явища як особливого ціннісного феномену, що акумулює в собі всі гуманістичні надбання сучасного суспільства, відображає природні властивості людини [13, с. 22-23] та ін. Окрім того, перспективними для вивчення ціннісно-правових аспектів правових явищ вченими виокремлюються антропологічний підхід, що вивчає явища або процеси правової дійсності крізь призму їх людиновимірності, а результати такого дослідження сприятимуть посиленню корисності відповідного явища або процесу насамперед для людини [14, с. 32]; герменевтичний підхід, що дозволить розкрити ціннісно-правові явища з точки зору текстового виразу їх властивостей, функціонального призначення, інформаційного наповнення правового середовища [15, с. 164] тощо.

Незважаючи на неоднозначність розуміння методологічних підходів та доктринальної характеристики їх функціональних можливостей для вивчення правових цінностей, в тому числі і ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності, вважаємо, що вказана складова методологічної основи нашого наукового дослідження має абсолютний та невід'ємний характер, оскільки:

по-перше, засновується на світоглядних аспектах наукового дослідження, що знаходять своє втілення в положеннях, які визначають правові засади інтелектуальної власності;

по-друге, дозволяє врахувати багатоаспектність предмета наукового дослідження, що потребує визначення ключових його властивостей, які в подальшому визначатимуть відповідний комплекс методологічних підходів, які засновуватимуться на відповідному розумінні явища або процесу.

Формування методологічної основи та віднесення до її складових принципів наукового пізнання та методологічних підходів буде неповним, оскільки потребує встановлення відповідних інструментів наукового дослідження – методів, які дозволитимуть вивчити широке коло ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності. Широке коло загальнонаукових і спеціально наукових методів наукового дослідження являє собою відносно самостійні інструменти пізнання правової реальності, які функціонують на засадах взаємопроникнення, їх поєднання дозволяє підвищити ефективність наукового дослідження та розкрити предмет як багатоаспектний феномен [16, с. 43-44]. В юридичній літературі більшість науковців обґрунтовують доцільність поділу методів наукового дослідження державно-правових явищ і процесів на групи або рівні. Переважна більшість вчених пропонує узагальнити методи дослідження в межах загальнонаукових, спеціальнонаукових та конкретнонаукових [17, с. 78] або приватно наукових методів дослідження [8, с. 103]. Фактично більшість вчених на сьогодні виокремлює такі групи методів, як загальнонаукові, спеціально наукові та приватно наукові, причому в основу такого поділу закладається критерій меж їх застосування, або меж предмета юридичних наук (приватно наукові методи), суспільних наук (спеціально наукові методи), чи в цілому наукової діяльності (загальнонаукові методи).

Висновки. Таким чином, виокремивши і встановивши функціональні аспекти методологічної основи пізнання ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності, варто відзначити, що використання широкого інструментарію сучасної методології пізнання державно-правових явищ і процесів має позитивне значення лише за умови визначення методологічної стратегії наукового дослідження в цілому, що дозволяє уявити предмет дослідження крізь призму конкретного підходу до його сприйняття та осмислення. В іншому випадку саме наукове дослідження перетворюється на штучне застосування методологічного інструментарію, результатом якого буде широке коло різновекторної, неузгодженої між собою інформації про предмет дослідження. Тому важливо визначити методологічну стратегію дослідження, за основу якої буде взято конкретний методологічний підхід (підходи), які дозволять узагальнити розуміння предмета дослідження, що буде взяте за основу: по-перше, визначення його пізнавального потенціалу; по-друге, визначення методологічного інструментарію дослідження; по-третє, вивчення тих аспектів, що недостатньо розкриті в юридичній науці; по-четверте, формування концептуального уявлення про предмет дослідження за результатом його наукового пізнання.

Список використаних джерел

1. Дідич Т. О. Теоретико-методологічні засади правотворення : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.01. К., 2018. – 588 с.
2. Фальковський А. О. Поняття та функції методологічних підходів у сучасних правових дослідженнях. Актуальні проблеми держави і права. 2009. № 1. С. 40–44. URL : <http://www.apdp.in.ua/v45/08.pdf>. (дата звернення: 05.06.2020 р.).
3. Тарасов Н. Н. Метод и методологический подход в правоведении (попытка проблемного анализа). Правоведение. 2001. № 1. С. 31–50.
4. Теорія держави і права : навчальний посібник / Упоряд. Л. М. Шестопалова. К. : Прецедент, 2006. 224 с.
5. Скакун О. Ф. Теорія держави та права : підручник. К. : Алерта; КМТ; ЦУЛ, 2009. 520 с.
6. Луць Л. А. Загальна теорія держави і права : навчально-методичний посібник. К. : Атіка, 2010. 412 с.
7. Хропанюк В. Н. Теория государства и права : учебник для высших учебных заведений / под ред. проф. В. Г. Стрекозова. М. : Интерстиль, Омега-Л, 2008. 384 с.
8. Загальна теорія права. Нормативний курс : підруч. для студ.-юристів / За ред. д-ра юрид. наук, проф. С. В. Бобровник. К. : Юрінком Інтер. 2021. 576 с.
9. Порівняльне правознавство (правові системи світу) : монографія / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К. : Парламентське вид-во, 2008. 488 с.
10. Бобровник С. В. Компромiс i конфлікт: методологічні підходи до дослідження. Правова держава. 2009. Вип. 20. С. 110–117.
11. Рабiнович П. М. Наука філософії права: до характеристики предмета й методології. Проблеми філософії права в 3-х т. Київ–Чернівці : Рута, 2003. Т. 1. С. 22–25.
12. Бородич А. А. Аксиология социального действия. Гродно : Гродн. гос. ун-т, 2005. 275 с.
13. Жуков В. Н. Введение в юридическую аксиологию (вопросы методологии). Государство и право. 2009. № 6. С. 20–31.
14. Адуло Т. И., Павловская О. А. Человек в условиях социальных трансформаций: философско-антропологический анализ. Минск : Бел. наука, 2001. 311 с.
15. Овчинников А. И. Юридическая герменевтика как правопонимание. Правоведение. 2004. № 4. С. 160–169.
16. Саидов А. Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности) : учебник / отв. ред. В. А. Туманов. 2-е изд., доп. и перераб. М. : Юристъ, 2007. 510 с.
17. Алексеев С. С. Общая теория права: учебник. М. : Велби: Проспект, 2008. 576 с.

References

1. Didich T. O. (2018) Teoretiko-metodologichni zasady pravoutvorennia (Theoretical and methodological principles of law-making) : dis. ... d-ra. yurid. nauk : 12.00.01. K. 588 p.
2. Fal'kovs'kii A. O. (2009) Ponyattya ta funktsii metodologichnikh pidkhodiv u suchasnikh pravovikh doslidzhennyakh (The concept and functions of methodological approaches in modern legal research). Aktual'ni problemi derzhavi i prava. № 1. P. 40–44. URL : <http://www.apdp.in.ua/v45/08.pdf>. (data zvernennya: 05.06.2020 r.).
3. Tarasov N. N. Metod i metodologicheskii podkhod v pravovedenii (popytka problemnogo analiza) (Method and methodological approach in jurisprudence (an attempt at problem analysis). Pravovedenie. 2001. № 1. P. 31–50.
4. Teoriya derzhavi i prava : navchal'nii posibnik (Theory of State and Law: a textbook) / Uporyad. L. M. Shestopalova. K. : Pretsedent, 2006. 224 p.
5. Skakun O. F. (2009) Teoriya derzhavi ta prava : pidruchnik (Theory of State and Law: a textbook). K. : Alerta; KMT; TSUL. 520 p.
6. Luts' L. A. (2010) Zagal'na teoriya derzhavi i prava : navchal'no-metodichnii posibnik (General theory of state and law: a textbook). K. : Atika, 412 p.
7. Khropanyuk V. N. (2008) Teoriya gosudarstva i prava : uchebnik dlya vysshikh uchebnykh zavedenii (Theory of State and Law: a textbook for higher education) / pod red. prof. V. G. Strekozova. M. : Interstil', Omega-L. 384 p.
8. Zagal'na teoriya prava. Normativnii kurs : pidruch. dlya stud.-yuristiv (General theory of law. Normative course: textbook. for law students) / Za red. d-ra yurid. nauk, prof. S. V. Bobrovnik. K. : Yurinkom Inter. 2021. 576 p.
9. Porivnyal'ne pravoznavstvo (pravovi sistemi svitu) (Comparative jurisprudence (legal systems of the world) : monografiya / za red. O. V. Zaichuka, N. M. Onishchenko. K. : Parlaments'ke vid-vo, 2008. 488 p.
10. Bobrovnik S. V. (2009) Kompromis i konflikt: metodologichni pidkhodi do doslidzhennia (Compromise and conflict: methodological approaches to research). Pravova derzhava. Vip. 20. P. 110–117.
11. Rabinovich P. M. (2003) Nauka filosofii prava: do kharakteristiki predmeta i metodologii (Science of philosophy of law: to the characteristics of the subject and methodology). Problemi filosofii prava v 3-kh t. KiiV–Chernivtsi : Ruta. T. 1. P. 22–25.
12. Borodich A. A. (2005) Aksiologiya sotsial'nogo deistviya (Axiology of social action). Grodno : Grodn. gos. un-t. 275 p.

13. Zhukov V. N. (2009) Vvedenie v yuridicheskuyu aksiologiyu (voprosy metodologii) (Introduction to legal axiology (questions of methodology). Gosudarstvo i pravo. № 6. P. 20–31.
14. Adulo T. I., Pavlovskaya O. A. (2001) Chelovek v usloviyakh sotsial'nykh transformatsii: filosofsko-antropologicheskii analiz (Man in the conditions of social transformations: philosophical and anthropological analysis). Minsk : Bel. nauka. 311 p.
15. Ovchinnikov A. I. (2004) Yuridicheskaya germeneytika kak pravoponimanie (Legal hermeneutics as a legal understanding). Pravovedenie. № 4. P. 160–169.
16. Saidov A. KH. (2007) Sravnitel'noe pravovedenie (osnovnye pravovye sistemy sovremennosti) : uchebnik (Comparative jurisprudence (basic legal systems of today): textbook) / otv. red. V. A. Tumanov. 2-e izd., dop. i pererab. M. : Yurist. 510 p.
17. Alekseev S. S. (2008) Obshchaya teoriya prava: uchebnik (General theory of law: a textbook). M. : Velbi: Prospekt. 576 p.

Котенко М. В. Методологічна основа наукового дослідження інтелектуальної власності як ціннісно-правового феномену

У роботі розкрито актуальність наукового пізнання ціннісно-правових аспектів розуміння інтелектуальної власності. Встановлено філософське та наукове підґрунтя наукового дослідження ціннісно-правових аспектів розуміння інтелектуальної власності. Узагальнено наукові погляди вчених, які стосуються розуміння методологічної основи наукових досліджень державно-правових явищ і процесів, визначено перспективність її застосування до пізнання ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності, а також встановлено можливі наукові результати, які можуть бути отримані за наслідками її застосування. Узагальнено сучасний стан наукової розробки проблем аксіології розуміння інтелектуальної власності.

Виокремивши і встановивши функціональні аспекти методологічної основи пізнання ціннісно-правових аспектів інтелектуальної власності, відзначено, що використання широкого інструментарію сучасної методології пізнання державно-правових явищ і процесів має позитивне значення лише за умови визначення методологічної стратегії наукового дослідження в цілому, що дозволяє уявити предмет дослідження крізь призму конкретного підходу до його сприйняття та осмислення. В іншому випадку саме наукове дослідження перетвориться на штучне застосування методологічного інструментарію, результатом якого буде широке коло різновекторної, неузгодженої між собою інформації про предмет дослідження. Тому важливо визначити методологічну стратегію дослідження, за основу якої буде взято конкретний методологічний підхід (підходи), які дозволять узагальнити розуміння предмета дослідження з метою: по-перше, визначення його пізнавального потенціалу; по-друге, визначення методологічного інструментарію дослідження; по-третє, вивчення тих аспектів, що недостатньо розкриті в юридичній науці; по-четверте, формування концептуального уявлення про предмет дослідження за результатом його наукового пізнання.

Ключові слова: інтелектуальна власність, правова цінність інтелектуальної власності, методологічна основа, аксіологічний методологічний підхід, аксіологічні аспекти розуміння інтелектуальної власності.

Kotenko M. V. Methodological basis of scientific research of intellectual property as a value-legal phenomenon

The relevance of scientific knowledge of value and legal aspects of understanding intellectual property is revealed in the work. The philosophical and scientific basis of scientific research of value-legal aspects of understanding intellectual property is established. The scientific views of scientists concerning the understanding of the methodological basis of scientific research of state and legal phenomena and processes are generalized, the prospects of its application to the knowledge of value and legal aspects of intellectual property are determined, and possible scientific results can be obtained. It is concluded that the current state of scientific development of the problems of axiology of understanding intellectual property.

Having identified and established the functional aspects of the methodological basis of knowledge of value and legal aspects of intellectual property, it is noted that the use of broad tools of modern methodology of knowledge of state legal phenomena and processes has a positive value only if the methodological strategy of scientific research as a whole. the prism of a specific approach to its perception and understanding. Otherwise, the scientific research itself will turn into an artificial application of methodological tools, the result of which will be a wide range of multi-vector, inconsistent information about the subject of research. Therefore, it is important to determine the methodological strategy of the study, which will be based on a specific methodological approach (approaches), which will generalize the understanding of the subject of research, which will be taken as a basis: first, determine its cognitive potential; secondly, the definition of methodological tools of the study; third, the study of those aspects that are insufficiently disclosed in legal science; fourth, the formation of a conceptual idea of the subject of research based on the results of its scientific knowledge.

The author proves that it is most expedient to apply the «pluralistic approach» to the formation of the methodology of scientific research of value-legal aspects of intellectual property, which includes: 1) establishing the functional capabilities of generally accepted in the system of social sciences, legal sciences and legal theory methodological tools value-legal

research of intellectual property, determination of cognitive perspective of its application; 2) determination of the advantages of a specific methodological approach to the value-legal study of intellectual property, which will determine the general cognitive strategy of this scientific work, which we will emphasize separately in the next section of the dissertation.

This approach, in our opinion, will combine the general doctrinal vision of the problem of value and legal dimension of intellectual property, determine its purpose, set research objectives, as well as to clarify the specific instrumental mechanisms for achieving it.

Keywords: intellectual property, legal value of intellectual property, methodological basis, axiological methodological approach, axiological aspects of understanding intellectual property.

DOI: 10.33663/2524-017X-2021-12-27

УДК 340.12

Кубко Андрій Євгенович
кандидат юридичних наук,
докторант відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
ORCID: 0000-0002-2870-8567

ЗАХИСТ ДЕРЖАВНИХ ІНТЕРЕСІВ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ (ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ)

Постановка проблеми. Захист державних інтересів є об'єктивною необхідністю з точки зору як функціонування самої держави, так і виконання нею завдань із захисту суспільства, основ конституційного ладу, забезпечення демократичного розвитку. З метою захисту державних інтересів державна влада застосовує правові механізми на законодавчому, управлінському та судовому рівнях. Такі механізми нерідко передбачають обмеження приватних прав особи, втручанням у приватні, колективні, корпоративні, навіть суспільні інтереси і потенційно може мати наслідком юридичну відповідальність держави. Тому, з одного боку, держава постає перед необхідністю застосування юридичних засобів (правових механізмів), здатних забезпечити ефективний захист державних інтересів, з іншого – ці правові механізми повинні застосовуватись із урахуванням положень інституту відповідальності держави. Державна влада, застосовуючи юридичні засоби (механізми) із захисту державних інтересів, водночас обмежена засадами відповідальності держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми, пов'язані із відповідальністю держави, досліджувались в роботах українських вчених, серед яких Ю. С. Шемшученко, В. Ф. Сіренко, Н. М. Оніщенко, П. М. Рабінович, В. В. Цвєтков, Н. М. Пархоменко, І. В. Венедіктова, І. М. Жаровська, О. С. Бакумов, а також в працях зарубіжних науковців, зокрема Б. Кінгсбері (B. Kingsbury), Ч. Ант'є (C. Antieau), С. Шілл (S. Schill), М. Райсман (M. Reisman), А. Райніш (A. Reinisch) та інші. В сучасних дослідженнях інститут відповідальності держави аналізується під кутом зору його розуміння як важливого фактора становлення і розвитку правової держави, як гарантії дотримання прав і свобод людини. На рівні світової науки детального аналізу дістає проблематика пропорційності (балансу) між державно-владними механізмами, спрямованими на захист інтересів держави, та необхідністю дотримання державою базових стандартів поваги до прав особи, в тому числі стандартів, визнаних на міжнародно-правовому рівні. Водночас інститут відповідальності держави у взаємозв'язку із проблемами правового механізму захисту державних інтересів потребує подальшого наукового дослідження.